

kažipot v naprednem kmetijstvu ne le pridno prebirajo, ampak naj nje pouke tudi dejansko in seveda s premislekom rabijo.

Poučni in zabavni del.

Dr. Emil Holub.

Dne 21. februvarja t. l. je umrl v dunajski „Rotundi“ v Pratru mož, pri čegar krsti plaka ves češki narod, z njim vred pa ves znanstveni svet. Umrl je mož, ki je slovesno odkril vsa naravna čudesa južnoafriška in nam podal toliko podatkov o geologiji, etnologiji in antropologiji dosedaj skoro neznanih pokrajin. Nasprotoval je hrabro vsem nevarnostim, katerim je izpostavljen potnik po tujih negostoljubnih deželah; mrzle roke krute smrti pa se ni mogel ubraniti. Ta mož je bil dr. Emil Holub.

Dr. Emil Holub se je rodil dne 7. oktobra 1847 v Holiči blizu Žatca na severnem Češkem. Oče mu je bil imeniten zdravnik, kar je Emila bržkone napotilo, da se je pozneje posvetil zdravilstvu. Dovršivši gimnazijo v Žatcu, vpisal se je na medicinski fakulteti v Pragi. Že na gimnaziji in pozneje na vseučilišču se je pečal tako marljivo z anatomijo, geologijo in prae-historično arheologijo, da je postal član arheološke sekcije češkega muzeja. Leta 1872 je napravil doktorat.

Potovanja Livingston-ova so ga zelo zanimala, da je slednjič sam sklenil, posvetiti se znanstvenemu potovanju. 26. maja 1872 je v Southamptonu stopil na ladjo in se po 36tih dneh izkrcal v Kapstadtu. Imel ni nikakih potrebščin in tudi denarja ne. Zato je sprejel ponujano mu mesto zdravnika v takoimenovanih „dijamantnih poljih“. Tu si je nabral okroglih 40.000 gld.; sedaj mu je bilo pač mogoče, misliti na potovanje.

Hotel je potovati proti severu čez reko Zambezi in tam prvi stopiti na popolnoma neznana tla.

Ta-le pripravljalna pot ga je peljala skozi mesta Elizabethport, Fauresmith; prišel je v Dutoispan, odkoder je nameraval potovati v sredino dežele. Šel je čez Klipdrift do Wonderfontainskih višin; tu je pa moral obrniti, ker so ga ovirale različne zapreke. Prinesel je s potovanja celo zbirko raznih, dosedaj malo znanih stvari.

Takoj drugo leto spustil se je na malo pot iz Kimberley-a (kamor je došel s prve ekspedicije) v Shosong; tu je bival pri vladarju Sokhom.

Najvažnejše potovanje Holub-ovo iz te dobe je pa ono leta 1875 in 1876. Hotel je prodreti do vira reke Zambezi; pa zopet so mu nasprotovale zapreke. Dobil je hudo mrzlico, ki ga je zelo nadlegovala v tujem, sovražnem kraju. Na veliko žalost potnika se je pri tem izletu prevrnil čoln poln dragocenih zbirk. Vrnil se je torej v Kimberley.

Tu je l. 1877 razstavil svoje na potovanjih nabrane zbirke. Ponujali so mu zanje 40.000 mark; pa on jih ni hotel prodati, ampak v svoji veliki darežljivosti jih je rajši pozneje daroval.

V Evropo je prišel l. 1877; sedaj je nameraval prirediti razstavo v Pragi. Ker denarja ni imel, si ga je prislužil s tem, da je po raznih mestih predaval o svojem potovanju po temnem delu sveta. Pozneje je dobil podporo od prijateljev in od cesarja Franca Jožefa I., tako, da se je mogla vršiti l. 1879. razstava Holub-ovih zbirk v Pragi, leto pozneje pa na Dunaji v prostorih „Rotunde“. Vse te zbirke je potem daroval javnim zavodom, šolam, muzejem itd. in sicer 113im domačim, 14im tujim. Daroval je nad 3000 naravoslovnih znamenitostij in 1500 antropološko-etnografskih redkostij.

Sedaj je hotel Holub prirediti avstro-ogrsko ekspedicijo v južnoafriške pokrajine. Računal je na podporo avstrijske vlade; pa ta se ni pobrigala zanj, razun da je dovolila, da se je nabiralo v ta namen po srednjih šolah. Nekaj si je tudi zaslužil s predavanji, tako da je mogel pripraviti se za trudapolno pot.

Medtem so izšli spomini potnika l. 1880 (Sedem let v južni Afriki. Takoj so bili prestavljeni v druge jezike. Že v Afriki pisal je v „Svëtozor“ (1873—1877). „Dopisi afriškega potovalca E. H.“ in dr.; pisal je tudi v angleškem jeziku o razmerah kaplandskih. Na Dunaju izdal je razun gori imenovanih spominov še „Slika Marutze Mambunda države v južni centralni Afriki“ l. 1879; l. 1882. pa „Kolonizacija Afrike“ v Pragi in „Eksport in import v Kaplandu“. V Frankfurtu pa je prišla na svetlo knjiga „Južnoafriška slana jezera“. Znamenit spis iz te dobe je tudi „Doneski k južnoafriški ornithologiji“.

Leta 1883 se je poročil s hčerjo nadzornika „Rotunde“, Rozo Hoff; zvezal ju je za večno nek misijonar, ki je bil sam 20 let v Afriki.

Čez nekaj dni pa je odrinil s soprogo v južno Afriko. Nameraval je v deželo Mašukulumbov, kar se pa ni čisto posrečilo. Pot se je začela srečno; pa dospевši v sredino dežele, na breg srednjega Zambezi-ja, so se morali braniti sovražnih zamorcev in hudih boleznij. Veliko so trpeli pod nezdravim podnebjem; zaloge so sčasoma porabili. Leta 1886 so napadli potnike Mašukulumbi; rešili so sicer življenje vsi razven enega, pa izgubili so 18 devnikov izmed 32tih, vse preostale zaloge in znanstvene instrumente. Morali so torej, četudi neradi, obrniti in se vrniti v civilizirano Afriko, kamor so dospeli sestradani in razcapani, polni bolezenskih kali. V septembru l. 1887. je došel Holub s soprogo na Dunaj. Tu sta bila sijajno sprejeta; kajti ves učenj svet je vedel ceniti njuna znanstvena preiskavanja. Pa prijatelji so z žalostjo v srcu opažali bridko izpremembo pri obeh. Prej cvetoča in polna moči, sta se vrnila z znamenji prestanih muk na

obrazu. Sicer sta se kmalu zopet pozdravila in pokrepčala; le Holub imel je skrivno kal bolezn v sebi, ki ga je pozneje res napadla. Od šestih tovarišev, ki so ju spremljali, vrnilo so se trije. — To svoje potovanje opisal je preiskovalec v „Drugem potovanju po južni Afriki“ l. 1889. do 1890. v dveh debelih zvezkih. Takoj je izšlo v nekaterih evropskih jezikih.

Za svoja znanstvena raziskavanja bil je odlikovan z velikimi častmi; dobil je vsega skupaj čez trideset redov. Prirejujoč razstavo se je moral zopet boriti z velikimi težavami; za vsa sredstva moral je sam skrbeti. Zato se je ta razstava zapoznala; šele po pomoči ministrskega predsednika grofa Taaffeja in takratnega nadvojvoda Franca Ferdinanda se mu je posrečila „južnoafriška razstava“ v „Rotundi“ na Dunaju. Ta je bila velikega pomena za vse znanstvo. Tu se je predstavljala popolna slika južnoafriške flore in favne; tu si videl tipe raznih afriških narodov v modelih. Da, cele vasi ti je pričaralo strokovnjaštvo potovalca pred oči, da ti je bil odprt pogled v temni del sveta! Druga razstava je bila v Pragi l. 1892.

Holubetu so sedaj ponujali različne stalne službe; pa ni hotel nobene sprejeti. Leta 1894. je bil od washingtonskega geografskega društva povabljen, da priredi po mestih Zjedinjenih držav predavanja. Holub je šel tja v zimi l. 1894. in 1895. Priobčeval je svoje dogodke tudi v ameriških časnikih.

Navzlic tej popularnosti je bil zelo ponižen in zmeren. Češkemu muzeju je podaril zbirke, vredne 40.000 gld. Polovico njegovih predavanj je bilo brezplačnih, tako da je imel on sam velike stroške pri tem. Skrbel je vedno le za druge, zase malo. Bil je izvrsten pripovedovalec; večkrat so ga poslušali člani cesarske rodovine.

Zadnja leta je preživel v skrbih in potrebah. Da je mogel živeti, je prirejal — po svoji stari navadi — predavanja. Nikomur izmed prijateljev pa tega ni potožil. Edina zaslomba mu je bila soproga Roza, ki je vedno delila z njim srečne in nesrečne trenutke.

Prav pred boleznijo pa ga je obsijal žarek sreče. Cesar Franc Jožef I. je postal njegov podpornik. Določil mu je letni dohodek 5000 kron, ki ga je začel uživati s 1. januarjem 1902. Pa ni mu bilo usojeno, odpočiti si na tem svetu od trudapolnih potov! Kal bolezn je prinesel seboj iz Afrike, kjer je imel hudo „malario“. Vsak dan je imel napade te potuhnjene bolezn. Niti jednemu telesu ni mu prizanesla. Pred par tedni se mu je obrnilo na bolje; že so upali, da njegova, pod afriškim solncem utrjena narava premaga bolezen, ko se je ta nenadoma poslabšala. Zdravniki so sedaj spoznali, da so bolniku štete ure. Dan pred smrtjo je skočil iz postelje k mizi, sedel na divan in začel pisati v dnevnik. Takoj na to pa ga je popadel krč, zgubil je zavednost in v tej je

drugi dan 21. februarja ob 3/4 9. uri zvečer izdihnil svojo dušo.

Tako je končal mož, ki nam je odkril toliko pred njim še neznanih znamenitostij južnoafriških. Iz njegovih del spoznamo ono temno južno Afriko, ki je štela že toliko žrtev, katerih jedna je bil tudi on. Pomagal je večati slavo češkega naroda in razširjal obzorje znanstvenega sveta; vsa njegova slava pa je bila kupljena z nevarnostjo. Bil je mož, ki vso moč in zdravje žrtvuje domovini in znanosti. P. H.

Izvirni dopis.

Iz Rusije 10. novembra. Reforma! Reforma! To je dandanes geslo vsacega naprednega in dozdevno omikanega Rusa. „Reformi“ se nikakor ne umaknete če ste v gozdeh, ali na ulici, ali v najomikanejših krogih, povsod slišite besedo „reforma“.

Reformiramo in obnavljamo vse povprek, kar je bilo dozdej znosljivo in koristno, in tudi kar ni bilo nič vredno. Reformira se poljedelska banka, mestni zastop in občinska uredba, cerkovno-duhovni in vojno-zdravniški elat, višja, srednja in narodna šola, uprava odgojilnic in bolnišnic, bogate „kupčike“ (trgovke) potrebujejo reforme birže, upeljuje se zavarovanje delavcev, i. t. d.

Ni tedaj čuda, da je počil glas o reformi „škol duhovnago vedomstva“. Če je bila potrebna kaka reforma, tedaj obnovljenje duhovnega obrazovanja in odgojanja je bilo resnično potrebno.

Šole duhovnega vedomstva niso v nikakoršni zadevi odvisne od naučnega ministrstva. „Prokuror Svetejšago Sinoda“ je minister bogočastja in njegovi upravi so podredjene vse duhovne šole.

Duhovne šole se dele na štiri dele: 1. Cerkovno-narodnija školi, 2. Duhovnija učilišča, 3. Duhovna seminariji, 4. Duhovna akademiji.

Cerkovno-narodna šola je taka, kakoršne so sploh ljudske šole, samo da nima svetnega učitelja; v njej uče duhovne osebe „sveščeni in djakon“. Nikaka svetna oblast se v njihovo delo ne meša.

Duhovno učilišče je samostojna štirirazredna šola, ki se ujemlje s štirirazredno gimnazijo. V njej se uče vsi predmeti take gimnazije, vendar veroznanskim predmetom, staroslovenskemu jeziku in petju se udeležuje več skrbi in časa.

Duhovna seminarija je šestrazredna šola, v kateri se štirje tečaji ujemljejo s štirimi tečaji višje gimnazije s predstvom veroznanskih predmetov. Oba višja tečaja pa sta samo bogoslovska.

Duhovna akademija je bogoslovska fakulteta univerze.

Iz duhovne akademije se nabirajo „profesorji“ duhovnih akademij, „prepodavatelji“ duhovnih seminarijev, „učitelji“ duhovnih učilišč, „protojijeriji“ (župniki in tehanti) v mestih, „zakonoučitelji“ (kateheti)